

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Інститут філології

Кафедра іспано-італійської філології

Програма вступних іспитів до аспірантури
Спеціальність 10.02.05 – романські мови (італійська)

Укладачі:

д.філол.н., проф. **Корбозерова Н.М.**
д.філол.н., проф. **Гетьман З.О**
к.філол.н., проф. **Магушинець І. І.**

Рецензенти:

д.філол.н., професор,
зав. кафедри романських та перекладу
Київського національного
лінгвістичного університету
Данилич В. С.

к.філол.н., доцент
кафедри іспано-італійської філології
Інституту філології
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
Мариненко П. І.

Затверджено
на засіданні кафедри
іспано-італійської філології
протокол № 7
від 19 лютого 2013 року

Затверджено
Вченою радою Інституту філології
протокол № 8
від 26 березня 2013 року

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 10.02.05 - РОМАНСЬКІ МОВИ (ІТАЛІЙСЬКА ФІЛОЛОГІЯ)

ВСТУП ДО РОМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Романські мови (загальна характеристика)

Поняття романських мов. Зміст терміна “Романія”, його умовність. Спільність походження романських мов. Критерії виділення романських мов. Різновиди романського мовлення в питаннях про соціолінгвістичний статус деяких романських мов.

Португальська мова як офіційна мова Португалії, Бразилії та деяких країн Африки. Загальна кількість лузофонів. Поняття нормативності португальської мови в різних ареалах.

Галісійська мова як одна з офіційних регіональних мов Іспанії. Область поширення, кількість мовців. Історичні зв'язки з португальською мовою.

Іспанська як офіційна мова Іспанії, низки країн Латинської Америки та Африки. Область поширення, кількість мовців. Поняття варіативності іспанської мови. Міжнародний статус іспанської мови.

Каталанська мова як одна з офіційних регіональних мов Іспанії та одна з офіційних мов Андорри. Каталанська мова на півдні Франції. Кількість мовців. Загальна характеристика мовної ситуації в сучасній Іспанії.

Французька як офіційна мова Франції та багатьох інших держав світу. Терени поширення, кількість мовців. Поняття нормативності французької мови.

Окситанська (провансальська) мова як історичне поняття, її соціальний та лінгвістичний статус в нинішню добу. Приблизна кількість жителів Франції, які в достатній мірі володіють цією романською мовою. Загальна характеристика мовної ситуації у Франції.

Італійська мова. Область розповсюдження. Загальна кількість мовців.

Сардинська (сардська) мова, її соціальний статус в сьогоденні, приблизна кількість мовців.

Ретороманська мова як сукупність різновидів мовлення романського типу в гірських районах Альп. Зміст терміна “ретороманська мова” в його широкому та вузькому розумінні. Соціальний статус ретороманської мови в Швейцарії. Соціальний статус інших груп романо-альпійських говірок. Спроби вироблення єдиної літературної норми ретороманських різновидів мовлення (говірок).

Румунська мова як офіційна мова Румунії та Молдови. Терени поширення. Кількість мовців.

Далматинська (далматська) мова як вимерлий різновид романської мови.

Сефардська мова. Історичні причини схожості її структури зі структурою іспанської мови. Терени поширення. Приблизна кількість мовців.

Креольські мови як історично-лінгвістичне поняття. Етимологія та сучасне значення понять “креол” та “креольські мови”. Терени поширення креольських мов, що утворилися на основі португальської, іспанської, французької. Соціальний статус креольських мов в окремих державах. Поняття

“декреолізації”.

Поняття літературних романських мов та літературної норми. Літературна норма як історичне поняття. Проблема хронології виникнення романських літературних мов.

Проблема “мова–діалект” в умовах романського ареалу. Діалект як історичний і територіальний різновид мовлення. Соціально-історичні умови виникнення романських діалектів. Діалекти в ранні періоди романських мов. Формування літературних романських мов на основі діалектів. Своєрідність кожної історичної області романського ареалу в цьому відношенні. Загальна характеристика діалектного роздрібнення романських мов на сучасному етапі. Соціально-політичні процеси в сучасному світі як основа уніфікації мов в межах кожної країни та розвитку територіальної варіативності в ширших обсягах.

Загальнороманські лінгвістичні проблеми

Проблема класифікації романських мов. Поділ романських мов на західні й східні. Критерії такого поділу. Класифікація романських мов за принципом їх територіальної спільності. Інші класифікації. Поняття “безперервної” та “виокремленої” Романії.

Проблема структурної спільності романських мов. Структурна спільність як сукупність внутрішньої схожості рис романських мов. Романські мови як мови аналітичного типу мовної структури на протилежність латинській як мові синтетичного типу структури.

Романія як історичне поняття

Європа та Середземномор'я в першому тисячолітті до н.е. Племена, що заселяли Апеннінський півострів в даний період. Джерела відомостей про Стародавні племена та їхні мови. Загадка етрусської мови. Поняття про італійські мови. Латинці як одне з італійських племен і латинська мова як одна з італійських мов. Історична доля Стародавніх мов Апеннінського півострова. Гуртування племен на території Західної Європи в першому тисячолітті до н.е. Кельти, ібери, германці, фракійці. Загальна характеристика та історичні долі названих племінних гуртувань.

Стародавні країни Середземномор'я: Стародавня Греція, Фінікія, Карфаген. Федерація дванадцяти етрусських місць. Співвідношення та зв'язки племен до середини X ст. до н.е. в ареалі Середземномор'я.

Утворення Стародавньої Романії

Поняття романізації. Рим у складі Латинської федерації. Історичний процес піднесення Риму, його боротьба за провідне становище на Апеннінському півострові. Утворення Римсько-Італійської федерації міст. Завоювання Римом усієї території Центральної та Південної Італії. Причини росту впливу та піднесення Риму. Державна економічна та мовна політика Риму відносно завойованих народів. Шляхи романізації місцевого населення, її нерівноцінність за глибиною та міцністю в окремих областях території,

завойованих Римом.

Романізація Апеннінського півострова. Правова нерівність жителів Риму та інших міст Італії як один із засобів збереження привілею Риму у складі Римсько-Італійської федерації міст. Союзна війна як форма протесту проти панування правової структури, що складалася в Італії за римського панування. Результати союзної війни. Особливості романізації Центральної та Південної Італії як наслідок політики Риму та складу населення цих областей.

Романізація Піренейського півострова. Історичні події, що спричинили завоювання Римом Піренейського півострова. Послідовність захоплення римлянами окремих територій на Піренейському півострові, цілковите його завоювання. Шляхи поширення римського впливу на півострові, особливості романізації його населення.

Романізація Галії. Поняття Цизальпійської та Трансальпійської Галії. Завоювання римлянами Цизальпійської Галії та включення її до складу Романії. Створення на середземноморському узбережжі Трансальпійської Галії, утворення римських провінцій, особливості романізації населення Галії.

Романізація Дакії. Захоплення Римом придунайських областей та утворення провінцій по течії ріки Дунай. Завоювання Дакії, особливості її романізації.

Стародавня Романія в пізній період історії Риму та після його занепаду

Криза суспільно-політичного ладу Римської держави, загострення соціальних протиріч у римському суспільстві. Зародження нової соціально-економічної формації. Послаблення зв'язку Риму з провінціями. Зниження рівня економічного та культурного життя суспільства. Передумови роздрібнення та розділ імперії на Західну та Східну.

Виникнення держав на римських територіях як один з виявів послаблення політичної сили Римської імперії. Історичний зміст понять “варвари” та “варварські племена”. Поняття епохи великого переселення народів. Нашестя “варварів”, що спричинили утворення в Римській імперії “варварських” держав. Географічні кордони та історичні долі королівств вестготів, вандалів, аланів, свевів та бургундів, утворених до часу падіння Західної Римської імперії. Утворення на її теренах “варварських” держав остготів і лангобардів.

Виникнення франкського королівства, проголошення його імперією. Географічні кордони імперії Карла Великого в період найвищого розквіту держави франків, її подальший розпад. Засвоєння франками мови переможеного народу.

Слов'янські племена на землях колишньої Дакії та їх розселення на Балканському півострові. Роль міжмовних контактів зі слов'янами для історичних доль східнороманських мов. Племена фінно-угорського походження та території колишньої римської провінції Паннонії. Араби на Піренейському півострові.

Утворення держав на романізованих територіях

Утворення сильних, феодальних королівств під час Реконквісти Іспанії. Об'єднання королівств Кастилії та Арагону як основи майбутньої держави Іспанії.

Реконкіста в Португалії. Виокремлення Португалії в незалежну державу.

Своєрідність історичного розвитку Італії. Пізнє політичне об'єднання країни як один із факторів, що сприяв збереженню чітко виражених територіальних розмежувань в італійській мові.

Утворення феодальних князівств на території Румунії. Формування румунської народності в тісному контакті зі слов'янським населенням. Об'єднання феодальних князівств в єдину державу, що стала основою Румунії. Історична доля Молдови та проблема “молдавської” мови.

Поширення романських мов за межами Романії

Утворення Латинської Америки. Колонізація Канади. Поняття епохи Великих географічних відкриттів, історичні фактори, що передували цій епосі. Мандрі через океан іспанських, португальських та французьких мореплавців. Колонізація Америки, винищення значної частини її корінного населення, руйнація високорозвинених культур місцевих народів. Переселення європейців – носіїв європейських, включно романських, мов на американський континент, масовий завіз рабів з Африки. Мовні наслідки названих історичних подій.

Колонізація Азії, Африки, Океанії; процес деколонізації. Території, колонізовані Португалією та Іспанією в Азії та Африці в період Великих географічних відкриттів. Боротьба за незалежність колоніальних країн. Труднощі в проведенні мовної політики в незалежних країнах як наслідки складної етнічної та мовної ситуації, що історично склалася в цих країнах.

Витоки романських мов

Латинська мова як основа романських мов

Поняття *архаїчної латини*. Значення латинських текстів архаїчного періоду для розуміння внутрішніх процесів, що відбувалися в розмовній латинській мові з ранніх періодів її історії.

Поняття *класичної латини* в її хронологічному та стилістичному аспектах. Роль письменників класичного періоду у виробленні літературної латинської мови.

Поняття *пізньої латини*. Поглиблення розриву між письмовими текстами, що слідували раніше усталеній літературній нормі, та усно-розмовній мові з її значними змінами. Поняття “помілок” в латинських текстах пізнього періоду, їх значення для відновлення особливостей пізньої латинської розмовної мови.

Латинська мова в епоху Середньовіччя та в Нову добу.

Епоха Каролінзького відродження. Турський собор як свідчення переходу від неусвідомленої двомовності до усвідомленої. Відбиток факту усвідомлення відмінності місцевих говірок від латини та виникнення їх власних назв.

Роль латинської мови в суспільному та культурному житті середньовічної Європи. Сфери вжитку латинської мови в Середньовіччі:

юриспруденція, освіта, наука, релігія, література в її жанрових різновидах.

Сфери вжитку латинської мови в XVII - XVIII ст. та в наш час.

Неоднорідність латинської мови в різні періоди її розвитку. Взаємовплив розмовної та писемної мови. Залежність ступеня та напрямків такої взаємодії від історичних та соціальних умов розвитку суспільства в кожен конкретну історичну епоху.

Поняття народної (вульгарної) латини та його дискусійність. Проблема єдності народної латини. Основи для передбачень про гетерогенність латинської мови в різних зонах її розповсюдження. Проблема установа хронології “згасання” латини як мови живого спілкування та переростання її в романські мови.

Писемні пам'ятки, що дозволяють скласти уявлення про народну латинь: написи, художня та спеціальна література, історичні твори, юридичні документи. Загальна характеристика, їх значення для відновлення особливостей народної латини. Узус повсякденного мовлення як один із факторів, що пояснюють відхилення від норми, спрямованої на норму класичної латини, у текстах різних періодів історії латинської мови.

Метод порівняльної реконструкції як орієнтир у вивченні та інтерпретації латинських текстів. Необхідність комплексного підходу до вивчення джерел відомостей про народну латину.

Основні особливості народної латини у фонетиці, морфології, синтаксисі та в лексиці, їх продуктивність та перспективність для формування романських мов.

Фактори диференціації народної латини та перетворення її на романські мови

Довгі історичні контакти носіїв латинської мови з носіями інших мов як важливий етнічний фактор диференціації народної латини та формування романських мов.

Поняття субстрату. Мови місцевого населення Апеннінського і Піренейського півостровів, Греції, Галії й Дакії як субстрати романських мов, що сформувалися на даних територіях. Субстратні елементи в романських мовах (залишки італійських мов, кельтизми, сліди іберійського та дако-фракійського субстратів. Теорія субстрату та її оцінка з позиції сучасної теорії стратів.

Поняття адстрату. Проникнення грецизмів в латинську мову. Арабізми в іберо-романських мовах. Балканський адстрат.

Поняття суперстрату. Германізми в романських мовах. Латинський культурний суперстрат.

Умовність теорії стратів. Диглосія як форма мовних контактів в історії Риму та середньовічної історії романських держав.

Взаємовплив романських мов

Тривалий час періоду романізації як *хронологічний фактор*, що дозволяє пояснити деякі відмінності романських мов. Оцінка теорії з позицій сучасного

мовознавства “хронологічної теорії” Гребера.

Розпад Римської імперії, послаблення політичних, економічних та культурних контактів між окремими територіями колишньої Римської держави, самостійність наступного історичного розвитку кожної з них як важливі *соціально-культурні* фактори формування романських мов.

Утворення романських мов як результат дії міжмовних тенденцій розвитку.

Необхідність урахування всього комплексу факторів як історично-соціального, так і лінгвістичного плану при вирішенні проблеми диференціації народної латини та формування романських мов.

Перші писемні свідчення романських мов

Загальна характеристика (жанр, назва, час появи) перших пам'яток французької, провансальської, каталанської, іспанської, португальської та галісійської, італійської, сардинської, ретороманської, румунської та далматинської мов.

Історичний розвиток і культурна спільність романських мовних систем

Фонетика

Шляхи та передумови фонетичних змін. Поняття “фонетичного закону” та його умовність. Види фонетичних змін у романських мовах: асиміляція, дисиміляція, метатеза, афереза, синкопа, апокопа, протеза, епентеза, епітета. Позиційно зумовлені та спонтанні “відхилення” від регулярного розвитку звуків. Поняття безперервної усної традиції та “вченої” традиції, виникнення етимологічних дублетів в історії романських мов як результат дії обох традицій. Запозичення як одне з можливих джерел змін фонетичної системи мови. Роль соціальних факторів у розповсюдженні фонетичних змін як фактор соціального престижу фонетичних нововведень, демократизація норм вимови.

Просторові кордони фонетичних змін. Поняття ізоглоси. Найважливіші фонетичні ізоглоси як основа для усталення меж між групами мов, між мовами та діалектами. Історичне пояснення розподілу ізоглос. Часові межі фонетичних змін, їх абсолютна та відносна хронологія.

Фонетичні зміни в народній латині в період формування романських мов. Поняття просодичної структури слова та просодичної норми. Розподіл слів у класичній латині залежно від їх ритмічної кінцівки. Тип наголосу, його переміщення в деяких класах слів та граматичних формах народної латини.

Система голосних класичної латини. Зміни приголосних у народній латині та при переході від неї до романських мов. Типи протороманського наголошеного вокалізму. Явище дифтонгізації. Донаголошені, занаголошені та кінцеві голосні класичної латини та їх зміни в народній латині.

Система приголосних класичної латини. Зміни приголосних у народній латині та при переході від неї до романських мов: палаталізація, утворення афrikат, послаблення інтервокальних приголосних, змовкнення аспіранта *h*,

спрощення гемінат, спрощення групи -ns, зміни кінцевих приголосних.

Методи порівняльної характеристики фонетичних систем романських мов.

Особливості графічної передачі латинських та романських звуків.

Грамматика

Протороманські інновації в системі іменника.

Редукація відмінків. Скорочення кількості типів відмін у народній латині. Виникнення у іменників III відміни чоловічого роду в номінативі множини флексії *-i* за аналогією з II відміною (*patres-patri*). Утворення синкретичного непрямого відмінку (*casus obliquus*) як результат близькості акузатива та аблатива, наявність деякої семантичної спільності латинських непрямих відмінків (пор. *dativus adnominalis*) як наслідок зникнення флексії *-m* в акузативі однини. Зростання ролі прийменників у вираженні синтаксичних відношень.

Раннє відмирання відмінків в Італії та на Піренейському півострові. Збереження двовідмінкової парадигми відмінювання в гало-романській зоні (до XIV ст. – в писемних текстах) як редукованої системи латинського типу, основаної на зміні флексії іменника. Формування нового типу балкано-романського відмінювання, що характеризується переносом функції відмінкового вираження з флексії на прийменникове визначення іменника.

Зникнення морфологічного класу іменників середнього роду. Відсутність у латинській мові іменників середнього роду семантичної опори та слабка диференціація морфологічного маркування (пор. форму акузатива однини чоловічого роду: *-m* і середнього роду: *-m* як фактори, що сприяли поступовому зникненню категорії середнього роду. Формально-семантичні основи розподілу латинських іменників середнього роду між чоловічим та жіночим родом. Виникнення на основі зниклого латинського класу іменників середнього роду нового граматичного класу іменників “подвійного” роду в італійській (непродуктивний тип) та балкано-романських мовах (продуктивний тип).

Виникнення артикля (прийменникового неавтономного детермінатива). Вживання вказівних займенників в латинській розмовній мові як засобу намагання співвіднести іменникову групу з актом мовлення (функція актуалізації). Текстотвірна роль іменникових актуалізаторів. Протоартиклеве вживання вказівних займенників у пізньолатинських текстах. Артикль в романських мовах як показник якісно нового (аналітичного) типу мовної структури. Найістотніші відмінності у вжитку артикля в старих та нових романських мовах.

Скорочення морфологічних типів прикметників. Система прикметників у класичній латині: прикметники I, II, III відмін, наявність всередині останньої трьох, двох та одного закінчень. Перебудова систем прикметників у народній латині: скорочення кількості морфологічних типів прикметників у народній латині. Поступове їх скорочення до двох основних класів у романських мовах: ті, що мають форми граматичного роду (пор., ісп. *bueno – buena*) і такі, що їх не мають (пор., ісп. *verde*).

Перевага аналітичних форм ступенів порівняння прикметників та прислівників над синтетичними. Способи передачі градацій якості (ознаки

субстанції чи дії) в класичній латині: синтетичний (суфіксальний, суфіксально-суплетивний) та аналітичний. Закріплення останнього як керівного в романських мовах. Збереження суплетивних форм компаратива в більшості романських мов, своєрідне місце в цьому відношенні мов балкано-романської групи. Збереження суфіксальних форм найвищого ступеня порівняння в Італії та на Піренейському півострові, їх семантичне перетворення (суперлатив-елатив).

Протороманські інновації в системі дієслова

Утворення результативно-перфектних форм дієслова на основі латинських перифраз. Вживання перифрази в пізній латині як результат загальної орієнтації норми мови на розмовну.

Утрата латинських форм майбутнього часу та утворення нових романських форм на основі латинських модальних перифраз. Модальні перифрази, що включають одне з модальних дієслів у сполученні з інфінітивом (*habeo, volo, debeo, venio + Infinitivus*) як конкуренти морфологічних форм майбутнього часу в народній латині. Семантична близькість модальних значень необхідності, бажання, можливості, готовності та ідеї майбутньої дії. Територіальний розподіл модальних перифраз як основа морфологічних форм майбутнього часу в романських мовах.

Утворення на основі латинської перифрази нових форм кондиціоналю, відсутніх у латинській мові. Вживання в народній латині замість кон'юнктива в головній частині речення гіпотетичного умовного періоду, або в залежному реченні, що позначало гіпотетичну дію, дієслівної перифрази *infin. + habebam* як праобраз майбутнього кондиціоналю. Наявність у народній латинській мові вільних варіантів вираження потенційно-ірреального змісту в головному реченні, їх наступний територіальний розподіл як основа форм умовного способу в різних романських мовах.

Перетворення системи форм латинського пасиву. Співіснування в парадигмі пасиву класичної латини синтетичних (суфіксальних) та аналітичних форм (*amor – amatus sum*). Поступове відмирання суфіксальних форм, перенесення часового значення на форму дієслова. Утворення нової повної парадигми форм пасиву, успадкованих романськими мовами. Наявність у романських мовах двох форм вираження пасивного значення: рефлексивної та аналітичної, їх позиційна та вільна варіативність.

*Зміна семантики латинського **plusquamperfectum coniunctivi**.* Можливість вживання в розмовній мові класичної форми давноминулого часу кон'юнктива (*amavissem*) для позначення нереальної дії в теперішньому. Зміщення часової приналежності форми в народній латині як продуктивний семантико-граматичний процес, що супроводжувався відмиранням форми імперфекту кон'юнктива (*amareni*). Заміщення ланки, що звільнилася із системи дієслівних форм (позиції давноминулого кон'юнктива у зв'язку з переміщенням форми, що існувала в позиції імперфекта) аналітичною структурою, що дала складні форми кон'юнктиву в романських мовах (порт., франц., *j'eusse aimé*). Зміна модальної характеристики колишньої форми *plusquamperfectum coniunctivi* в балкано-романських мовах, її перехід в

давноминулий час індикатива (лат. *Cantavissem*; рум. *cintesem*).

Перетворення в системі безособових форм. Скорочення кількості безособових форм. Утворення на основі аблатива герундія романського дієприслівника. Дієприкметник минулого часу як один з основних компонентів дієслівних форм у системі складних часів романських мов.

Протороманські інновації в системі інших частин мови

Позиційна зумовленість виникнення автономних та неавтономних особових та присвійних займенників. Доповнення парадигми особових займенників формами 3-ї особи, що походять від латинських *вказівних або вказівно-підсилювальних займенників*. Історичні зміни в системі інших займенників: *вказівних питальних та відносних, неозначених та заперечних* при переході від латинської мови до романських.

Утвердження в народній латині нового способу утворення якісних прислівників на основі перифрази з *-mente* (ім.: *mens, mentis*) Зміни в значенні та вживанні *прийменників та прислівників*.

Зміни в синтаксисі. Порядок слів у реченні латинської мови. Різний ступінь закріплення порядку слів у реченні в романських мовах.

Зміна інфінітивних зворотів *accusativus cum infinitivo, nominativi cum infinitivo* підрядним реченням.

Методи порівняльної характеристики граматичних систем романських мов.

Лексика

Загальнороманський лексичний фонд. Історично-автохтонні латинські слова як основа словника романських мов. Неоднорідність складу первісного основного романського фонду. Труднощі відновлення області поширення слів у Стародавній Романії та хронології їх появи в тій чи іншій романській мові.

Шляхи зміни найменувань: запозичення, словотвір. *Типи зміни значень слів:* розширення, звуження, метонімічне перенесення назв, метафоричне вживання слів. Соціолінгвістичні та внутрішньомовні причини лексичних змін в історії романських мов. *Порівняльна характеристика* словникового складу романських мов.

Романські мови як об'єкт наукового вивчення.

Рух на захист рідної мови в країнах романських мов (XIV-XIX ст.). Поетична та лінгвістична діяльність Данте. Значення його трактату "Про народне красномовство" для утвердження *volgare* як мови науки і літератури в Італії. Трактат Данте як спроба класифікації романських мов. Створення перших граматик італійської мови.

Антоніо де Небріха як автор першої граматики *іспанської* мови, першої граматики в історії романського мовознавства. Правила "гарного складу" в "Діалозі про мову" Хуана де Вальдеса. Значення творчості іспанських письменників для формування літературної іспанської мови та вироблення її норми.

Утвердження прав рідної мови в *Португалії*.

Особливості руху на захист рідної мови в *Румунії*.

Лінгвістична діяльність Академій

Виникнення упродовж XVI-XVIII ст. в Італії, Франції, Іспанії філологічних центрів, які отримали назву Академій.

Історичні умови в *Італії* на час створення Академії Круска. Основні напрямки діяльності цієї Академії в названий період та в наші дні.

Історичні умови створення Академії у *Франції*. Значення діяльності французької Академії для вироблення літературної норми французької мови. Орієнтованість академічного словника на мову вищого паризького суспільства. Негативна реакція на пуризм французької Академії з боку деяких її членів. Позитивні аспекти лексикографічної діяльності Французької Академії. “Зауваження” Вожла, що базується на понятті “правильного вжитку” (*bon usage*), їх значення для розвитку лінгвістичної думки у Франції та вдосконалення літературної норми французької мови.

Виникнення Академії в *Іспанії*, її лексикографічна діяльність, створення академічної граматики. Значення діяльності Академії для вироблення та вдосконалення літературної норми іспанської мови.

Трансільванська школа в *Румунії* та її значення для розвитку наукового інтересу до румунської мови та її історії. Виникнення Академії в Румунії в XIX ст.

Створення Академій мови та наукових лінгвістичних асоціацій в *латиноамериканських країнах* і в *Канаді*, основні напрямки їх наукової діяльності.

Вивчення романських мов в *Україні* та *Росії*. Наукові дослідження романістики в Київському університеті, діяльність професорів Л. В. Савченка, І. В. Шаровольського, О. О. Андрієвської, Є. В. Литвиненко. Вивчення романських літератур в Петербурзькому університеті. Наукова діяльність О. М. Веселовського, В. Ф. Шишмарьова, Л. В. Щерби, М. В. Сергієвського.

Порівняльно-історичне вивчення романських мов

Франсуа Ренуар як автор граматики старопровансальської мови. Сутність його лінгвістичної концепції та її оцінка. Фрідріх Діц як автор першої порівняльно-історичної граматики та етимологічного словника романських мов. Лінгвістична діяльність Г. Асколі, Г. Паріса, Г. Шухардта, Г. Гребера, К. Де Вашконселуш, Р. Менендеса Підаля та інших філологів XIX ст. в галузі вивчення романських мов.

Молодограматична школа в романському мовознавстві. Сутність теоретичної концепції молодогограматиків та її оцінка з позицій сучасного мовознавства. Вільгельм Мейер - Любке як найвизначніший представник молодогограматичного напрямку в романському мовознавстві. Значення його праць для подальшого наукового інтересу до романських мов та їх історії.

Соціологічний підхід до вивчення романських мов. Лінгвістична теорія Карла Фосслера та її значення. “Курс загальної лінгвістики” Фердинанда де Соссюра (розробка понять “мови” і “мовлення”, теза про системний характер мови, поняття синтагматичних та асоціативних (парадигматичних) відношень, діахронії та синхронії і т. д.) та їх значення для

розвитку мовознавства. Сильні й слабкі аспекти лінгвістичної теорії Ф. Де Соссюра. Французька соціологічна школа в мовознавстві.

Стилістика. Лінгвістична географія. Зміст термінів “стиль” і “стилістика”. Ш. Баллі як один із перших учених, хто розробив основи стилістики, дотичні до романського мовного матеріалу. *Лінгвістична географія* як один із напрямків діалектологічних досліджень, що виник в ХХ ст. Методи картографування. Ізоглоси та їх роль у лінгвогеографії. Лінгвістичні атласи романських мов, історія їх створення, загальна характеристика.

Романська філологія як наукова і навчальна дисципліна

Об'єкт вивчення романської філології та її *проблематика*. Розробка загальних питань романської філології в працях вітчизняних та зарубіжних учених. Нове в історичних дослідженнях, досягнуте на матеріалі романських мов: початок історичних досліджень методів типологічного аналізу. Загальна характеристика основних праць з історії романських мов. Конгреси та конференції з романістики.

Вітчизняні та зарубіжні періодичні видання з романських мов, їх коротка характеристика.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

І. Основна література

Алисова Т.Б., Репина Т.А., Таривердиева М.А. Введение в романскую филологию. – М.: Высшая школа, 2007. – 453 с.

Богородицкий В.А. Введение в изучение современных романских и германских языков. – 3-е изд. – М., 2003.

Будагов Р.А. Язык и культура. Часть 2. – Романистика. – М.: Добросвет, 2001 – 208 с.

Данилич В.С. Мовні традиції в історії формування іспанської національної мови (на прикладі функціонування гемінатів у текстах літературних пам'яток) // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. Київськ. національний ун-т ім. Т.Шевченка. – К.: Логос, 2000. – С. 113 – 118.

Данилич В.С. Теорія мови в західноєвропейській науковій парадигмі Середньовіччя // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: Зб. наук. пр. – К.: КНУ, 2006. – Вип. 10. – С. 76 – 85.

Магушинець І.І. Вступ до романської філології. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2009.

Помірко Р.С. Силабічна модель та її варіантність в історії розвитку романських мов. – Вісник Київського університету. Серія “Філологія”. – Том 3. – № 2. – 2000.

Помірко Р.С. Мова і мовна політика в історії становлення романських держав. – Вісник Київського нац. університету імені Тараса Шевченка. – 2007. – №41. – С. 4 – 7.

Спецкурс по романской филологии: Сб. тр. / Под ред. проф. В.Т. Клокова. – Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2003. – Вып. 2. – 128 с.

Сусов И. П. Введение в языкознание. – М.: Восток – Запад, 2006.

Чельшева И.И. К вопросу о восприятии языкового разнообразия в романском Средневековье // Романские языки в прошлом и настоящем: Сборник статей к 80-летию профессора Т. А. Репиной / Под ред. Т. И. Зелениной; С.-Петербург. гос. ун-т; Удм. гос. ун-т. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ, 2007. С. 124 – 133.

Шишмарев В.Ф. Очерки по истории языков Испании. – М., 2001.

Colán Dan Munteanu. Breve historia de la lingüística románica. – Madrid: ARCO LIBROS, S.L., 2005.

II. Додаткова література

Алисова Т. Е. Место итальянской школы в современной лингвистике: Современное итальянское языкознание. – М., 1971.

Бородина М. А. Проблемы лингвистической географии. – М.; Л., 1966.

Будагов Р. А. Литературные языки и языковые стили. – М., 1967.

Будагов Р. А. Сравнительно-семасиологические исследования: Романские языки. – М., 1963.

Будагов Р. А. Сходства и несходства между родственными языками: Романский лингвистический материал. – М., 1985.

Бурсье З. Основы романского языкознания. – М, 1952.

Бородина М. А., Гак В. Т. К типологии и методике историко-семантических исследований. – Л., 1979.

Бородина М.А. и др. Сравнительно-сопоставительная грамматика романских языков (итало-романская группа). – М., 1979.

Вольф Е. М. Формирование романских литературных языков: Португальский язык. – М., 1983.

Васильева-Шведе О. К. К проблеме классификации романских языков: Проблемы диахронии и синхронии в изучении романских языков. – Минск, 1970. – Ч.1.

Гак В. Г. Сравнительная типология французского и русского языков. – Л., 1977. Грамматика и семантика романских языков (К проблеме универсалий) / Под ред. Г.В.Степанова. – М., 1978.

Дынников А. Н., Лопатина М. Г. Народная латинь. – М., 1975.

Зубова Т. Е., Кистанова Л. Ф., Чапля Л. Ф. Введение в романскую филологию. – Минск, 1983.

Йордан Й. Романское языкознание: Историческое развитие, течение, методы / Пер. с рум. – М., 1971.

Касаткин А. А. Очерки истории литературного итальянского языка XVIII - XX вв. – Л, 1976.

Корлэтяну К. Г. Исследование народной латыни и её отношений с романскими языками. – М., 1974.

Лухт Л.И. Сравнительно-сопоставительная грамматика романских языков. – М., 1970.

История Древнего Рима / Под ред. В. И. Кузищина. – М., 1981.

История средних веков / Под ред. Н. Ф. Колесниченко. – М., 1980.

- Нарумов Б.П.* Формирование романских литературных языков: галисийский язык. – М., 1987.
- Пиотровский Р.Г.* Формирование артикля в романских языках. М.; Л., 1960.
- Пономаренко В.А.* Развитие аналитических тенденций во временной системе романских языков. – К., 1993.
- Степанов Г. В.* Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи. – М., 1976.
- Реферовская Е.А.* Формирование (истоки) аналитизма романских языков. – М.; Л., 1966.
- Романские языки / Под ред. М.С.Гурычевой, Н.А.Катагощиной. – М., 1965.
- Репина Т. А.* Аналитизм романского имени. – Л., 1974.
- Степанов Г.В.* Типология языковых состояний в странах романской речи. – М., 1976.
- Сергиевский М. В.* Введение в романское языкознание. – М., 1954.
- Степанов Г. В.* К проблеме языкового варьирования: Испанский язык Испании и Америки. – М., 1979.
- Степанов Ю. С.* Французская стилистика. – М., 1965.
- Таривердиева М. А.* Методическое пособие к спецкурсу “Введение в историю романских языков”. – М., 1974.
- Тищенко К.Н.* Глагольная парадигма романских языков. Сопоставительно-типологические исследования : Автореф. дис...канд. филол. наук. – К., 1969.
- Тронский И. М.* Очерки истории латинского языка. – М.: Л., 1953.
- Формирование романских литературных языков/ Отв. ред.: Г. В. Степанов. – М.: Наука, 1984.
- Федорова Е. В.* Введение в латинскую эпиграфику. – М., 1982.
- Формирование романских литературных языков, – М., 1984.
- Шаровольский И. В.* Про народну латинь як основу романських мов. – К., 1947.
- Шушмарев В. Ф.* История итальянской литературы и итальянского языка. – Л., 1972.
- Alerbach E.* Introduction aux études de philologie romane. – Francfort, Klostérman, 1965.
- Coseriu E.* Estudios de lingüística románica. – Madrid, 1977.
- Elcock W.D.* The Romance Languages. – L., 1975.
- Hall R.A.Jr.* Comparative Romance Grammar. – New York, 1983.
- Jordan I. & Orr J.* An Introduction to Romance Linguistics. – Oxford, 1970.
- Klinkenberg Jean-Marie.* Des langues romances. Louvain-la-Neuve, 1992.
- Lausberg.* Filología Románica. – Madrid, Gredos, 1967-1972. – 4 vol.
- Mourin L.* Introduction à la morphologie comparée des langues romanes. – Bruges, 1962.
- Posner R.R.* The Romance Languages. A linguistic Introduction. – New York, 1966.
- Renzi L.* Nuova introduzione alla filologia romanza. – Bologna: Il Mulino, 1985.
- Rohlf G.* Panorama delle lingue neolatine. Piccolo atlante linguistico panromanzo. – Tubingen, 1986.
- Tagliavini C.* Le origini delle lingue neolatine. Introduzione alla filologia romanza. – Bologna, 1972.

ТЕОРЕТИЧНА ФОНЕТИКА ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Фонетика як наука про утворення звуків мови і про їх акустичні властивості. Фонетика і фонологія. Фонологія мови і фонологія мовлення. Фонетика історична, описова, порівняльна, порівняльно-історична, експериментальна.

Зв'язок фонетики, граматики, лексики, стилістики й історії італійської мови.

Нормативна літературна вимова італійської мови як полінаціональної: орфоепічна норма і вимовні варіанти. Вимовна стилістика, фонетичний стиль. Фонетична інтерференція.

Поняття про фонетичні засоби: звуки мови, словесний наголос, фразовий наголос, інтонація.

Поняття про фонетичні одиниці мови: фраза, такт мовлення, фонетичне слово, склад, звук.

Органи мовлення (активні та пасивні) та їх функціонування. Фонема як найкоротша звукова одиниця, що вирізняє звукові оболонки різних слів і морфем. Варіанти фонем. Фонемний ряд.

Фонемі сильні й слабкі. Диференційні ознаки фонем (глухість – дзвінкість, вибуховість – фрикативність).

Орфоепія й орфографія. Основи італійської орфографії. Фонетичний принцип орфографії. Фонетичний символ. Фонетична транскрипція. Транскрипція запозичених слів.

Фізичні якості звука. Фонетична різниця голосних і приголосних.

Голосні фонемі італійської мови та їх класифікація: за ступенем підйому язика: голосні переднього ряду, середнього ряду, заднього ряду. Сильні й слабкі голосні.

Монофтонги. Поєднання голосних звуків. Дифтонги: висхідні, низхідні. Трифтонги.

Голосні фонемі італійської мови в різних національних варіантах. Голосні фонемі італійської, української та російської мов.

Система приголосних фонем італійської мови. Класифікація приголосних за: 1) участю шуму в голосі: сонорні, шумові дзвінки, шумові глухі, 2) місцем утворення шуму: губні – губно-губні й губно-зубні; язичні: передньоязичні, зубні, палатально-зубні, середньоязичні, задньоязичні), 3) способом утворення шуму: зімкнені, щілинні, африкати, зімкнено-похідні, носові й бокові, вібруючі 4) відсутністю чи наявністю палаталізації. Приголосні тверді й м'які.

Фонетичне чергування. Фонетичний закон. Деякі випадки асиміляції приголосних. Поняття про фонетичне слово.

Складоподіл. Склад і фонетична група. Склад ненаголошений, наголошений, відкритий, закритий.

Наголос у слові. Поняття мовного потоку. Мовний такт, тактовий наголос (синтагматичний). Фразовий наголос. Логічний наголос. Емфатичний наголос.

Фонема, фраза. Принципи сегментації мовного потоку.

Наголос та інтонація. Мелодика, ритм, інтенсивність, темп і тембр мовлення. Інтонація і смисл висловлювання.

Висхідна і низхідна інтонація. Інтонація розповідного речення. Оклична інтонація. Інтонація спонування.

Інтонація емпатичної і неемпатичної вимови. Фонетичні засоби передачі емпози.

Звук, слово, текст. Ритмічна організація тексту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Albano Leoni F. (ed). Italia linguistica. – Bologna, 1983.

Devoto G, Giacomelli G. I dialetti della regioni D'Italia. – Firenze, 1973.

Muliacic Z. Fonologia générale e fonologia della lingua italiana. – Bologna, 1969.

Ponomarenko O. Fonetica teorica d'italiano. – Київ: ВПЦ Київський університет, 2006. – 420 с.

Ponomarenko O. Fonetica pratica della lingua italiana. – Київ: ВПЦ Київський університет, 2006. – 220 с.

Ponomarenko O. Glossario dei termini fonetici. – Київ: ВПЦ Київський університет, 2006. – 119 с.

ТЕОРЕТИЧНА ГРАМАТИКА СУЧАСНОЇ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Вступ

Предмет теоретичної граматики як наукової дисципліни, її зв'язок та взаємодія з нормативною та історичною граматиною.

Завдання курсу теоретичної граматики: вивчення мови як системи та показ особливостей функціонування цієї системи в її національній своєрідності.

Підсистеми та рівні мови. Мова та мовлення. Синтагматичні та парадигматичні відношення в системі мови. Поняття опозиції та нейтралізації. Категорії мови: понятійні, граматичні та текстові.

Грамматичне та лексичне значення, їх взаємодія. Грамматична форма. Грамматична категорія.

Одиниці мови, їх міжрівнева кореляція.

Морфологія та синтаксис як дві складові частини граматики, їх взаємодія.

Поняття мовної норми. Грамматична варіативність.

Викладання теорії граматики передбачає порівняння, співставлення і

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГРАМАТИЧНОЇ БУДОВИ СУЧАСНОЇ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Морфологія

Особливості морфологічної системи італійської мови. Співвідношення аналітизму та синтетизму в будові сучасної італійської мови. Критерії для виділення частин мови в загальному мовознавстві.

Іменник

Грамматичне значення іменника. Словотворення іменника. Лексико-семантичні розряди іменника: загальні та власні назви, назви істот та неістот,

конкретні та абстрактні іменники.

Граматичні категорії іменника: лексико-граматична категорія роду та граматична категорія числа.

Синтаксичні функції іменника. Субстантивація.

Артикль

Різні підходи до детермінації артикля.

Система форм артикля: означений, неозначений та нульовий артикль.

Морфологічні та синтаксичні функції артикля. Стилiстичні функції артикля.

Вживання артикля з власними назвами.

Прикметник

Граматичне значення прикметника. Словотворення прикметника. Лексико-семантичні розряди прикметника: прикметники якісні та відносні. Граматичні категорії прикметника: категорія роду, числа, ступені порівняння.

Синтаксичні функції прикметника: атрибутивна та предикативна. Позиція якісного прикметника: препозиція та постпозиція. Комбінація з двох прикметників в атрибутивній функції. Ад'єктивація.

Числівник

Лексико-семантичні розряди числівника: порядкові та кількісні числівники. Синтаксичні функції числівника.

Займенник

Граматичне значення займенника. Лексико-граматичні розряди займенника: особові, присвійні, вказівні, відносні, питальні, неозначені та заперечні займенники, полісемантичний займенник *si*.

Синтаксичні функції займенника.

Дієслово

Граматичне значення дієслова. Морфологічна, семантична та функціональна класифікація дієслів.

Граматичні категорії дієслова: час, спосіб, особа, число, стан. Проблема виду.

Система часів індикатива та кон'юнктива. Проблема кондиціоналя.

Неособові форми дієслова. Конструкції (описові, зв'язані та абсолютні) з інфінітивом, дієприкметником та герундієм.

Прислівник

Граматичне значення прислівника. Словотворення прислівника. Семантична класифікація прислівників. Ступені порівняння. Синтаксичні функції прислівника. Адвербіалізація.

Прийменник

Граматичне значення прийменника. Словотворення прийменників. Класифікація прийменників за їх семантикою та за їх структурою (прості, складні, подвійні). Функції прийменників.

Сполучник

Граматичне значення сполучника. Словотворення сполучників.

Класифікація сполучників за їх семантикою та структурою.

Вигук

Грамаітичне значення вигуків. Словотворення вигуків. Класифікація вигуків за їх семантикою та за їх структурою.

Синтаксис

Вступ. Основні синтаксичні одиниці: член речення, словосполучення, речення, надфразова єдність (НФЄ) або складне синтаксичне ціле (ССЦ). Просте речення як центральна одиниця синтаксису. Номінаіивний та комуіікаіивний аспекти речення.

Речення та висловлення (речення як структурна схема або модель – одиниця мови; висловлення як лексично заповнена модель – одиниця мовлення). Предикативний мінімум (мінімальна структурна схема) речення та номінаіивний мінімум (розширена структурна схема речення).

Денотат у синтагмаіичному та парадигмаіичному аспектах у синтаксисі речення.

Кореляція одиниць синтаксису речення та синтаксису тексту: речення (висловлення та НФЄ), мікротекст.

Акт мовлення. Компоненти акту мовлення: адресант, адресат, тема розмови. Локуіивна та ілокуіивна сила висловлення. Перлокуіивний ефект висловлення.

Члени речення. Поняття про члени речення дається в курсі “Синтаксис” (див. програму з практичного курсу італійської мови).

Член речення як мінімальна одиниця синтаксичної структури речення. Співвідношення змістового та формального планів члена речення: елемент ситуації (частина мови). Асиметрія та синкретизм синтаксичних форм та функцій в системі членів речення. Структурні та функціонально-семантичні типи членів речення. Типи класифікацій членів речення. Ієрархія членів речення – підмет, присудок, додаток, обставини, означення, прикладка – та їх конструкіивна значимість. Делімітація та ідентифікація членів речення.

Підмет. Структурні ознаки підмета. Первинні та вторинні семантичні функції підмета. Різні частини мови у функції підмета.

Присудок. Семантичні типи предикатів: процесний предикат (підтипи: екзистенціональний, статальний, локальний, реляційний, акціональний) та кваліфікаіивний предикат (підтипи: ідентифікуючий, класифікуючий, характеризуєчий). Процесно-кваліфікаіивний предикат (дієслівно-іменний або подвійний, складений присудок).

Структурні типи присудка: простий дієслівний, складний дієслівний, простий іменний, складений іменний присудок та присудок перехідного типу. Ускладнені форми присудка-конструкції з безособовими формами дієслова.

Додаток. Типи додатків: прямий, непрямий, додаток безособового та додаток пасивного дієслова. Структурні ознаки та семантичні функції додатка. Частини мови, що виступають у функції додатка.

Предикат прямого додатка; частини мови, що виступають в його функції.

Обставини. Типи обставин та частини мови, які виступають в їх функції.

Означення. Типи означень: атрибуіивні та обставинні означення. Частини

мови, що виступають у функції означень.

Прикладка як окремий самостійний член речення. Відмежування прикладки від означення.

Відокремлення членів речення. Співвідношення невідокремленого та відокремленого варіантів. Вторинні функції відокремлених членів у реченні.

Парцеляція членів речення як крайній ступінь відокремлення. Ідентифікація парцелятивів спробою їх “повернення” в базове речення.

Однорідні члени речення. Проблеми однорідності присудків.

Словосполучення

Поняття про сполучення дається в курсі “Синтаксис” (див. програму з практичного курсу італійської мови).

Словосполучення як мовна одиниця: номінативна (що утворюється внаслідок сполучення слів поза межами речення) та синтаксична (яку можна виділити в межах речення). Усталені та вільні словосполучення.

Типи синтаксичного зв'язку між компонентами словосполучень: взаємозалежність, сурядність, підрядність (її підтипи: узгодження, керування, прилягання), акумуляція.

Синтаксичні відношення між компонентами словосполучень з підрядним зв'язком: об'єктні, атрибутивні, позитивні, обставинні. Засоби реалізації синтаксичного зв'язку між компонентами словосполучення: форма слова, службові слова, порядок слів. Поняття валентності.

Класифікація словосполучень з підрядним зв'язком за морфологічним типом головного слова.

Речення – мінімальна комунікативна одиниця мови.

Рівні аналізу речення: семантичний, синтаксичний (структурний), логіко-комунікативний, прагматичний.

Ознаки речення: 1) предикативність (співвіднесеність названої ситуації з дійсністю), що реалізується в категоріях модальності та часу, 2) певна структурна модель (кожне речення відповідає певній структурній моделі-схемі, число яких для кожної мови скінченне), 3) інтонаційна оформленість.

Предикативність та присудковість, їх кореляція.

Типи предикативності: згорнута предикативність (виражена процесним іменником), прихована предикативність (виражена непроцесним словом - обставинами, означенням), потенційна поліпредикативність та поліпредикативність.

Типи речень.

Класифікація речень *за структурою*: просте речення (двоскладове, односкладове, неповне та слово-речення), ускладнене речення, складне речення.

Класифікація речень *за комунікативною інтенцією, за метою, висловлювання* (розповідне, питальне, оптативне, спонукальне), *за типом констатації* повідомлення (стверджувальне, заперечне), *за мірою емоційності* (нейтральне, окличне).

Класифікація речень *за семантикою*: екзистенційні (вживані в

побутовому спілкуванні), кваліфікативні (тотожності, класифікації, характеристичні), реляційні, локальні, акціональні.

Класифікація речень *за прагматичною інтенцією*: констатив (речення-ствердження), промісив (речення-обіцянка), менасив (речення-загроза), перформатив (речення, внаслідок вимови якого настає зміна стану адресата чи адресанта або встановлюються нові відносини між адресатом та адресантом), директив (речення, які спонукають до дії і серед яких можна виділити ін'юктив – речення-наказ та реквестив – речення-прохання), квеститив (речення-питання).

Синтаксична синонімія: підрядне речення – інфінітивна (герундіальна, дісприкметникова) конструкція.

Чужа мова: пряма, непряма, невластно-пряма.

Структура та семантика розповідних речень. Тема-рематична організація речення. Порядок слів.

Структура та семантика питальних речень. Загальне (незайменникове) та окреме (займенникове) питання.

Структура та семантика оптативних та спонукальних речень.

Структура та семантика заперечних речень (розповідних та питальних). Загальне та окреме заперечення.

Структура та семантика окличних речень.

Односкладні речення: дієслівні та іменні, їх структурні типи. Номінативні речення, їх специфіка. Називні речення як окремий тип номінативних речень.

Слова-речення. Неповні речення (еліптовані речення).

Мовні процеси, які ускладнюють структуру простого речення: поширення внаслідок введення однорідних членів речення та поширення внаслідок введення другорядних членів речення.

Ускладнення як процес утворення вторинної предикації.

Ускладнене речення та його типи (речення, ускладнені внаслідок виокремлення та парцеляції їх компонентів; речення, ускладнені внаслідок уведення до їх складу вставних елементів та звертань).

Складне речення та його типи.

Безсполучникове складне речення та проблема інтеграції речень. Безсполучникові складні речення із сурядними, підрядними та приєднальними відношеннями між їх складовими частинами.

Складносурядне речення та його типи (із зіставним, протиставним та розділовим зв'язком). Складносурядні речення відкритої та закритої структури.

Складнопідрядні речення з підрядними підметовими, присудковими, додатковими, означальними, обставинними. Одночленні / двочленні структури. Автосемантия / синсемантия частин складного речення. Синкретизм засобів зв'язку. Розташування підрядного речення відносно головного.

Надфразова єдність як синтаксична одиниця тексту. Кореляція понять: НФС (мікротекст), абзац.

Контекстуальні зв'язки та їх типи: пояснювальний, зіставний, протиставний, приєднувально-оцінний.

Текстоформуєча роль членів речення, конструкцій з неособовими формами дієслова (зв'язаних та абсолютних), лексичних повторів, вставних

речень та вставних НФЄ, парцелятів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Касаткин А.А.* К тысячелетию первого памятника итальянского языка // ВЯ. – 1960, – №6.
- Hall R.A.* Bibliografia della linguistica italiana. – Firenze, 1973.
- Renzi L.* La linguistica italiana oggi. Tendenze, centri, metodi. Un Panorama bibliografico. – Innsbruck, 1984.
- Balanino A.* Manuale di filologia italiana, Firenze, Sansoni, edizione, 1989.
- Coveri L.* Italiano e dialetti fuori d'Italia. Bibliografia. – Siena, 1989.
- Balduino A.* Manuale di filologia italiana. – Firenze: 1989. – V ed.
- Geckeler H., Kattenbuch D.* Einführung in die italienische Sprachwissenschaft. – Tübingen, 1987.
- Brunei J.* Grammaire critique de l'Italien. – P., 1978-1991.– VIII, vol.II.
- Genot G.* Système de la langue italienne. – Nanterre, 1989.
- Hall R.A.* La struttura dell'italiano. – Roma, 1971.
- Sensini M., Roncoroni F.* La grammatica della lingua italiana. – Milano, 1990.
- Louette H.* Nouvelle grammaire de la langue italienne. – P., 1973.
- Renzi L.* Grande grammatica italiana di consultazione. – Bologna, 1989.
- De Mauro T.* Storia linguistica dell'Italia unita. – Bari, Laterza, 1986.– III éd.
- Albano Leoni F.* Italia linguistica. – Bologna, 1983.

ЛЕКСИКОЛОГІЯ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Вступ

Лексикологія як наука. Основні складові частини лексикології: семасіологія, словотворення, етимологія, лексикографія. Фразеологія. Термінотворення. Лексикографія. Методи лінгвістичних досліджень у лексикології.

Слово як одиниці мови

Слово як основна одиниця лексикології. Варіанти слова: фонетичні, морфологічні, семантичні та діалектні. Слово і морфема. Лексичні та морфологічні типи морфем.

Словниковий склад італійської мови. Нейтральна, професійна, архаїчна, неологічна лексика. Регіональна, соціальна лексика. Поняття геосинонімів. Арго.

Семасіологія

Семасіологія як наука, що вивчає значення лінгвістичних знаків. Семантична структура слова. Типи лексичних значень слів: основне номінативне, фразеологічно зв'язане, синтаксично зумовлене. Полісемія.

Етимологія

Етимологія як наука про походження слів. Етимологія різних пластів

словникового складу італійської мови: лексичний фонд латинського походження, лексичні пласти нелатинського походження (запозичення з кельтської, грецької та інших мов). Етимологічні дублети: слова первісного складу мови, напівкнижні та книжні слова.

Проблеми білінгвізму. Давні запозичення з германських мов як джерело білінгвізму. Сучасні германізми.

Запозичення з французької та інших романських мов. Англіцизми. Російська та українська лексика в італійській мові. Італійські запозичення у мовах світу. Асиміляція іншомовної лексики: фонетична, граматична та семантична. Внутрішньомовні взаємозапозичення. Запозичення із діалектів сучасної італійської мови. Кальки. Етимологічні дублети, їх семантична та стилістична диференціація.

Фразеологія

Поняття “фразеологічна одиниця”. Класифікація фразеологічних одиниць за їх семантикою, структурою та функцією.

Основні та факультативні компоненти фразеологічної одиниці. Межі фразеологічної одиниці, її семантична структура.

Полісемія фразеологічних одиниць. Семантичні, лексичні, морфологічні та синтаксичні варіанти фразеологічних одиниць. Інтернаціональні та національні фразеологічні одиниці.

Прислів'я та приказки.

Лексикографія

Лексикографія як наука про принципи опису слів у словниках. Типи словників: тлумачні, енциклопедичні, етимологічні, двомовні. Словники синонімів. Словник мови автора. Визначні лексикографічні видання Італії.

Словотворення

Словотворення, його зв'язок з лексикологією та морфологією. Способи словотворення в італійській мові: афіксальне (суфіксальне та префіксальне) словотворення, словоскладання, аббревіація.

Дериваційні афікси, їх продуктивні та непродуктивні варіанти.

Компоненти та структура складних слів, їх класифікація.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Медникова З.М. Значение слова и методы его описания. – М., 1974.

Степанова М.Д. Методы синхронного анализа лексики. – М., 1968.

Уфимцева А.А. Лексическое значение. Принцип семиологического описания лексики. – М., 1986.

Черданцева Т.З., Рецкер Л.И., Зорько Г.Ф. Итальянско-русский фразеологический словарь. – М., 1982.

Italiano d'oggi. Lingua nazionale e varietà regionale. – Trieste, 1977.

La lingua italiana: movimento. – Firenze, 1982.

Devoto, Giacomo. Avviamento all'e etimologia italiana. – Firenze, 1967.
Jacobelli, Jader (ed). Dove va la lingua italiana. – Bari: Lateiza, 1987.
Lüdtke. Geschichte des romanschen Wortschatzes. – Freiburg, 1968. – 2 voi.
Migliorini B. Lingua contemporanea. – Firenze: Sansoni, 1938.
Tolemache F.S.J. Le parole composte nella lingua italiana. – Roma, 1945.
Zolli, Paolo. Le parole straniere. – Bologna, 1976.
Etimologia. – <http://it.wikipedia.org/wiki/Etimologia>.
Lessicologia. – <http://it.wikipedia.org/wiki/Lessicologia>.
Linguistica. – <http://it.wikipedia.org/wiki/Linguistica>.
Semasiologia. – <http://it.wikipedia.org/wiki/Semasiologia>.
Onomasiologia. – <http://it.wikipedia.org/wiki/Onomasiologia>.

СТИЛІСТИКА ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Визначення задач сучасної стилістики. Мова та мовлення, основні поняття лінгвостилістики: стилістика мови та стилістика мовлення. Різновиди італійської мови: усне та письмове мовлення. Літературна мова та її особливості. Проблеми культури мовлення.

Лінгвістична стилістика. Зв'язок стилістики з іншими лінгвістичними дисциплінами.

Стилістичні норми в актах спілкування. Стилістичні норми та функціонально-розмовні різновиди літературної мови.

Стилістика як частина лексикології. Значення слова: емоційно-оцінне, експресивне. Стилістичне значення: okazionale, uzualne. Синоніми. Омоніми, їх стилістична функція. Стилістичні функції запозичень, архаїзмів, неологізмів. Стилістичні функції регіоналізмів (геосинонімів, арготизмів). Термінологічна лексика в її стилістичній функції.

Граматична стилістика. Стилістика частин мови. Транспозиція показників часу. Стилістичні функції артикля. Стилістична потенція засобів синтаксису: інтерверсія, емпіза, актуальне членування, еліпсис, еомфесія; семантична структура речення (питальне, окличне); експресивність заперечення, повтору.

Фонетична стилістика. Засоби алітерації. Пароніми. Ономатопаея.

Функціональна стилістика. Типологія і характеристика функціональних стилів. Публіцистичний стиль. Лексико-граматичні особливості.

Варіативність стилістичних засобів у різновидах публіцистичних творів.

Науковий стиль. Загальна характеристика. Лексичні засоби: термінологія, запозичена лексика. Граматичні особливості.

Офіціальний (діловий) стиль. Загальна характеристика. Варіативність стилістичних засобів у різних видах ділових паперів.

Розмовний стиль. Граматичні особливості розмовного стилю: емпіза, еліпсис, анаколуф.

Літературно-художнє мовлення: загальна характеристика. Засоби розмовної характеристики персонажів. Діалектизми, жаргонізми.

Образно-виразні засоби (тропи).

Зміна значень. Метафора. Метонімія. Синекдоха. Уособлення. Символ і алегорія. Гіпербола. Порівняння. Епітет. Перифрази.

Оцінні елементи. Ідіоми. Прислів'я та приказки. Афоризми. Іронія. Побутовий характер засобів вираження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Лотман Ю.А. Структура художественного текста. – М, 1970.

Солганик Г.Я. Синтаксическая стилистика. – М., 1973.

Степанов Г.В. Типология языковых состояний и ситуаций в странах романской речи. – М., 1976.

Шмелев Д.Н. Русский язык в его функциональных разновидностях. – М., 1977.

Hall R.A. Bibliografia della linguistica italiana. – Florence, 1953.

Renzi L. La linguistica italiana oggi. Tendenze, metodi. Un panorama bibliografico. – Innsbruck, 1984.

Coveri L. Italiano e dialetti fuori d'Italia. Bibliografia. – Siena, 1989.

Renzi L. Grande grammatica italiana di consultazione. – Bologna, 1989-1992. – Vol.5.

Devoto G., Giacomelli G. I dialetti della regioni d'Italia. – Firenze, 1972.

ІСТОРІЯ ІТАЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Латинська мова на Апеннінському півострові в імператорську добу. Від Августа до Одоакра. Мова розмовна та писемна. Джерела відомостей про розмовну латину. Долатинські мови. Розмежувальні фактори в мовному ареалі Апеннін. Перші окреси літературної мови. Основні граматичні явища. Лексика автохтонна, релікти та запозичення. Грецизми. Нові словотворення. Боротьба між старими та новими словами. Ареальна географія. Характеристика італійських нововведень. Зміна значень слів. “Вчені” лексичні елементи.

Період між латинською та італійською мовами (476-960). Окрес періоду. Готи та латагобарди. Мовна ситуація в цей період. Франки, візантійці й мусульмани. Окрес середньовічної латини. Виникнення народної розмовної італійської мови. Перша пам'ятка італійської мови “Веронська загадка”. Мовний вплив завойовників. Фонетичні, семантичні та морфологічні зміни. Словотвір. Вплив середньовічної латини. Германські запозичення.

Перший період італійської мови (950-1225). Окрес періоду. Історичні та культурні події. Утвердження народнорозмовної мови. Класинські пластинки. Тексти XI ст. Стародинські послання. Надписи св. Кліментія. Сповідь Норчі. Тексти XIII ст. Юридичні документи. Написи Собору Феррари. Ритми скоморохів та історичні ритми. Народний переказ літургійних текстів. Проповіді, дидактична поезія. Результат мовного розвитку на Апеннінах за два з половиною століття.

XIII століття. Загальний політичний та культурний окрес періоду. Співіснування літературної та народної розмовної мов. Знайомство з французькою та провансальською мовами. Поетичні та прозові художні твори. Сіцилійська поетична школа та її мова. Характерні риси мови тосканських

поетів. Релігійна умбрійська поезія та її мова. Характерні риси мови тосканських поетів Півночі. Витоки та розквіт художньої прози. Граматичні риси мови цього періоду. Орфографія. Особливості фонетичного складу. Синтаксичні конструкції. Латинізми. Слова східного походження. Інші джерела запозичень.

Данте Аліг'єрі – “батько італійської мови”. “Про народне красномовство” – перший науковий трактат з романської філології. Основні положення Данте щодо народної італійської мови. Мова молодіжної лірики Данте в “Божественній Комедії”. Вплив Данте на подальший розвиток італійської мови.

XIV століття. Загальний окрес періоду політичні події, основні явища культури. Латина як основа розмовної італійської мови. Знайомство з іншими мовами. Народна розмовна мова в Тосканії, у північній та середній частинах, на півдні Італії та на островах. Характерні риси мови: правопис, фонетика, граматичні форми, синтаксичні конфлікти. Лексичний склад, латинізми. Іншомовні запозичення. Петрарка, Бокаччіо. Перевага Флоренції й Тосканії в Італії в культурному житті та формуванні літературної італійської мови.

XV століття. Загальна характеристика періоду. Політичні події та явища культури. Латинська та народна розмовна мова. Мова Тосканії в середній та південній частині Італії. Лінгвістична норма даного періоду: правопис, вимова, граматичні форми, синтаксичні конструкції, лексичний склад, латинізми, запозичення з інших мов.

XVI століття. Загальний окрес політичних, соціальних та культурних явищ даного періоду. Латина та італійська. Контакти з іншими мовами. Літературна мова. Перші граматики та словники. Виникнення та діяльність академій. Способи реформи орфографії. Італійська мова за межами Італії. Характерні явища в мові цього періоду: правопис, вимова, граматичні форми, синтаксичні конструкції. Лексичний склад, латинізми, діалектизми та регіоналізми, застаріла лексика, іншомовні запозичення. Італьянізми, запозиченні іншими мовами.

XVII століття. Загальна характеристика політичних, соціальних та культурних явищ даного періоду. Література, твори та документи світського характеру. Діалектне розмежування. Словник Академії делла Круска. Дискусії навколо лінгвістичної норми. Граматика та лексикографічні твори. Зв'язки з іншими мовами. Огляд основних мовних явищ в орфографії, фонетиці, граматичних формах, синтаксичних конструкціях. Лексичний склад, латинізми, іншомовні запозичення. Італьянізми в інших мовах.

XVIII століття. Окрес основних політичних, соціальних та культурних явищ доби. Розмовна мова – основні явища. Художня поетична та прозова література. Дискурси про лінгвістичну норму. Граматика та лексикографічні твори. Ужиток діалектів у письмовій мові. Зв'язок з іншими європейськими культурами і мовами. Характеристика основних граматичних та лексичних явищ мови XVIII ст.: орфографія, фонетика, граматичні форми та регіональні елементи, латинізми, запозичення з французької мови, запозичення з інших мов. Італійські запозичення в інших мовах.

Перша половина XIX століття (1796-1861). Загальна характеристика періоду, основні політичні, соціальні та культурні події. Основні тенденції лінгвістичного розвитку. Розмовна мова, мова прози та поезії. Граматика та словники. Взаємини з іншими мовами. Нестійкість в ужитку деяких граматичних форм та лексичних одиниць. Характеристика основних мовних явищ періоду: орфографія, фонетика, граматичні форми, синтаксичні конструкції. Лексичний склад. Сучасний народомовний лексичний ужиток. Літературна та архаїчна лексика. Запозичення з інших мов. Італійські запозичення в інших мовах.

Півстоляття національної єдності (1861-1915). Загальний окрес політичних, суспільних та культурних явищ періоду. Основні тенденції змін та розвитку мовного процесу. Основні риси розмовної мови, мови поезії та прози. Дискусії вчених про різні галузі італійської мови. Граматика і словники. Стосунки з іншими мовами. Коливання в уживанні деяких граматичних форм та лексичних одиниць. Лексичний склад, часті нововведення, архаїзми літературного (вченого) шару, запозичення з інших мов. Італійські запозичення в інших мовах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Шуммарев В.Ф.* Избранные статьи. История итальянской литературы и итальянского языка. – Л., 1972.
- Devoto G.* Storia della lingua di Roma, Bologna, 1940.
- Migliorini B.* Storia della lingua italiana, 2 volumi, Firenze, 1989.
- Migliorini B.* Saggi sulla lingua del Novecento, Firenze, 1942.
- Monaci E.* Crestomazia italiana dei primi secoli, Roma-Napoli, 1955.
- Monteverdi A.* Testi volgari italiani dei primi tempi, Modena, 1948.
- Parodi E.G.* Lingua e letteratura: studi di teoria linguistica e di storia dell'italiano antico, Venezia, 1957.
- Patota G.* Lineamenti di grammatica storica dell'italiano, Bologna, 2002.
- Trabalza C.* Storia della grammatica italiana, Milano, 1908.
- Ugolini F.A.* Testi antichi italiani, Torino, 1942.
- Vivaldi V.* Le controversie intorno alla nostra lingua dal 1500 ai nostri giorni, 3 voll., Catanzaro 1894-1898.